

PASSIÓ I AMOR D'EBRE

Text: Xavier Garcia

No és cap metàfora dir que Carmel Biarnés porta l'Ebre a la sang. El riu l'ha vist de tots els colors, a qualsevol època, i va estar a punt de morir per empassar-se'n més del compte. Hi ha nascut a tocar, aviat farà 60 anys, entre el tossal de l'Andisc i el pas de l'Ase, en un poble que vint anys enrera gairebé ningú no sabia on queia, i que ara tothom coneix per les nuclears.

Però la història, la vida i la cultura d'Ascó i la Ribera d'Ebre són massa intenses en temps i fets de tota mena com per permetre que algú les desconegui o les redueixi als trenta anys d'aquesta forma de produir energia. Un dels primers -de fet, el primer a divulgar-ho àmpliament- que va veure que calia lluitar comtra aquest oblit, i contra les manipulacions de la pròpia història i cultura comarcals, va ser Carmel Biarnés. No cal recordar les dificultats, els anys 50 i 60, per tirar endavant les nostres expressions culturals. Si això va ser així arreu de Catalunya, a les terres de l'Ebre, molt més encara. No hi havia defenses, i va caldre esperar molts anys.

Molt lentament tot va anar venint. L'any 1961, procedent del seu exili mexicà, s'incorporà a la seva terra natal, Benissanet, l'escriptor Artur Bladé i Desumvila, que al cap de quatre o cinc anys ja publicava estudis històrics sobre la Ribera (el Castell de Miravet, etc.). La seva presència i continuïtat de la seva obra van estimular les consciències dels que es delien per ser útils a la comunitat. Biarnés va recollir el seu exemple, i d'altres - en gran majoria capellans d'aquelles comarques, que havien passat, com Biarnés, pel Seminari de Tortosa- també.

Allò va ser el llevat perquè a cada poble anessin sorgint grups de joves que, primer amb sardanes, aplecs, conferències i costellades, prenién consciència de la realitat política i cultural que els voltava. Després, a primers dels 70, va venir la implicació social en el problemes econòmics i ecològics que es plantejaven a la comarca (transvassament de l'Ebre, nuclears, pantans, agricultura, etc.) i, paral·lelament, la descoberta del passat històric i arqueològic i de la riquesa i diversitat de la cultura comarcal.

Biarnés -nat a Ascó entre potingues farmacèutics, pagès de professió, poeta i narrador, fotògraf també, corresponsal de premsa, investigador històric (templers, moriscos, etc.) i descobridor de restes arqueològiques- ha estat sempre al capdavant de cadascun dels saraus que s'han organitzat a la comarca i el seu nom, i casa seva, són més populars avui i identifiquen molt més que qualsevol càrrec electe.

Me'l trobo -com gairebé sempre que hi he anat, i d'això aviat farà vint anys- encofurnat al seu minúscul racó que dona a la plaça de l'Església, literalment envaït de paperassa, carpetes, llibres i pintures, adhesius i

fotografies, rosaris, escapularis i altra imatgeria religiosa que s'acumula també al corredor, per una porta del qual s'accedeix a una mena de mesquita en petit, on el nostre home -que porta a la seva sang i al seu cor el ritme de la moreria, que durant tants segles va córrer per aquests ribatges- deu intentar mentalment alguna mena de sinopsi, segurament no massa vaticana. El conjunt d'aquestes estances és el seu *sancta sanctorum*, el lloc on s'han passat tantes coses.

-Veig que cada vegada tens més santristos i marededéus...- li dic per començar.

-Bueno..., s'ha d'agafar pel bon costat, ja saps que m'agrada estar en bona companyia i, a més, sempre he estat col·leccionista de tot. Deuen ser reminiscències de quan vaig estar al Seminari de Tortosa entre 1940 i 1944.

-Caram! Fumut, no, en aquella època?

-No et creguis. Si era un *crio*... tretze, catorze, quinze anys. Tinc un bon record d'aquell temps i fins tinc escrit un sainet de les picardies fetes allí, que vaig titulat *Dimonis d'un Seminari*. El vam estrenar al col·legi de les monges de Móra d'Ebre. Però vaig sortir-ne perquè els estudis eren imposats, i jo no admetia cap imposició. A més, els valencians que hi havia es burlaven del sentiment de Catalunya i ens deien separatistes sense ser-ho. De fet, el meu esperit catalanista va començar al Seminari.

-Ja es veia que la sotana no era per a tu...

-Ah, però això no té importància, perquè jo sóc, sense fanatisme ni beateria creient i practicant de les ensenyances de Jesús-Déu, i insubornable a tota dictadura, sigui política o religiosa.

-Després del Seminari devies tornar al poble, és clar.

-Sí, a la terra, que és el millor ofici si se'n pugués viure. Vaig tenir com a mestre de pagesia un senyor molt bo, que va explicar-me tots els secrets, especialment els de l'horta. Després va venir la *mili*, a Barcelona, quan vaig aprofitar per estudiar la poesia de Verdaguer i Riba. I vaig pujar a Montserrat, que encara desconeixia. Això devia ser pels anys 1949-50.

-Hi devies notar un gran canvi respecte al Seminari de Tortosa.

-Mira, els monjos de Montserrat m'ensenyaren a bandejar el camí de la llei i a seguir pel de l'amor; així he tirat per terra molts tabús, el fanatisme i l'obediència, cosa que ens volien imposar al Seminari quan es deien: «*Quien obedece no peca.*»

-Tu has estat obedient, però d'una altra manera.

-Dubto, però ho callo, de les imposicions religioses dels superiors quan volen fer veure que són ordenades per Déu, les estudio amb la lupa de l'Evangelí, i així, davant tota ordre imposada des de Roma, encara que vingui amb tota pompa vaticana - com per exemple la prohibició de la música *non sacra* dins dels temples-, miro on s'acaba el servei al proïsme ordenat per Jesús i on comença la dictadura.

-Parlant de dictadura, com vas passar aquells anys 50 i 60?

-Durant el règim franquista em sentia totalment separatista pel tracte opressor a la meva essència, cultura i idiosincràsia catalana. I ho continuo sent. Durant aquells llargs anys tot això era un desert. Al doctor Manyà, el gran teòleg que va néixer a Gandesa, el tenien vetat al Seminari i vivia marginat en un lloc que a Tortosa en diem la *Muntanya*; d'altres com Bladé, encara estaven a l'exili. Jo continuava treballant al camp, però després de la guerra, l'agricultura estava molt oprimida, perquè s'havien de pagar deutes. Un pagès guanyava un duro, i un litre d'oli venut d'estraperlo valia 50 pessetes. Els estraperlistes de Barcelona venien a Ascó a comprar oli i farina, i després, amb el correu del migdia, tot això sortia cap a la capital. A la plaça de l'Estació, jo havia vist 200 i 300 persones, que eren els que portaven els paquets d'oli i farina al tren per donar-los als estraperlistes amb destí a Barcelona. A canvi de baixar aquests paquets els donaven un duro. Ascó era l'imperi de l'estraperlo, perquè els grans i petits comerciants estaven lligats amb la guàrdia civil a canvi de farina i oli. La farina la baixaven d'Aragó i es canviava aquí per oli.

-I els homes del Movimiento què hi deien?

-Els falangistes locals tenien un grup de joves armats amb fusells que els feien anar a l'estació a prendre l'oli i la farina de la gent i ho portaven a casa del *jefe* de Falange. Això es va acabar quan van requisar una llauna d'oli amb un dibuix de la Mare de Déu del Pilar; llavors els falangistes van preguntar d'on ho havien tret i els van contestar que ho havien comprat a casa del cap de Falange. L'oli era l'or líquid espanyol i la collita més forta que hi havia a Ascó. Però la decadència va començar amb la importació per part d'Estats Units dels olis de soja i gira-sol, perquè van dir que l'oli d'oliva portava colesterol. I això va ser una difamació, però com que veien que anava tan alt el preu de l'oli, els franquistes, amb molt de control, van començar a concedir llicències d'exportació a base de 10 pessetes per litre exportat, 10 més per permís d'embarcar, etc. i així es van començar a fer també algunes fortunes. També amb les ametlles passa el mateix: les importacions es carreguen les produccions nacionals. Amb el vi, les grans empreses controlen la producció i les cooperatives viuen tan precàriament que deuen 2 i 3 anys de collita al pagès. Amb la fruita, en canvi, hi ha revalorització, sobretot amb la primerenca, i es torna a dir que l'oli d'oliva serà molt comercial, però ja s'han arrencat moltes oliveres.

-El que no han arrencat, però, és el teu entusiasme, la teva fidelitat, perquè mira que n'has arribat a fer, de coses!

-Ai, faig les coses sense adonar-me'n! No hi penso! I tampoc espero cap premi. Me'n foto, d'aquestes coses! Mira, tot va començar, no sé com, el 1967, quan van demanar-me d'*El Correo Catalán*, de Barcelona, si volia ser corresponsal d'aquesta comarca tan desconeguda. No sé si van trucar a l'Ajuntament i els van donar el meu nom... no ho sé. Com t'he dit, ja coneixia els monjos de Montserrat, i per aquella època ja estava al monestir.

Una crisi religiosa... bé, etcètera. El resultat és que vaig parlar-ne, d'això d'*El Correo*, amb el pare Miquel Estradé, i em va dir: «Deixa't estar si és català o castellà, i dóna a conèixer la comarca».

-Sembla que no hi siguin, però hi són, hi són a Montserrat...

-Oh, són molt bons! Sí, home! -em diu Carmel amb el seu inconfundible català riberenc-.

-I llavors, au, vinga articles, programes de ràdio i viatges per aquests pobles -que li dic-.

-Sí, he hagut d'esforçar-me molt, llegir molt més i preguntar moltes coses, especialment històriques. Sense cap vergonya puc confessar que, de la història comarcal, fins ara sóc el que més l'he resseguit més i la conec més.

A *El Correo* vaig escriure pàgines senceres sobre els nostres grans artistes i escriptors, els escultors Julio Antonio i Santiago Costa, de Móra d'Ebre; els pintors Jaume Sabater, del Masroig, Rossend Escolà, de la Palma d'Ebre, l'*Húngaro*, de la Vilella Baixa, etc; i entre els escriptors Artur Bladé i Desumvila, de Benissanet, extraordinari, en Lluís Perpinyà de Móra la Nova, o la Dolors Cabré, de Riba-roja d'Ebre. I d'altres. També vaig recollir a la sèrie *Nuestros pueblos y su historia* tot el que vaig poder dels pobles de la Ribera, la Terra Alta, el Priorat, i també vaig fer descripcions i història de les muntanyes de la Catalunya Nova, des de la Llena fins als ports de Beseit.

I, naturalment, donava informació d'actualitat: tot *lo* de la nuclear, els problemes de la pagesia, les males carreteres -que no se'n van començar a preocupar fins que van acabar la central-, la sanitat, un altre desastre, fins ara, i el lamentable estat de bona part del nostre patrimoni arquitectònic i artístic: castells, cases nobles, nuclis històrics de tanta tradició àrab...

Ui, no acabariem mai! Ara mateix, en aquest poble -que disposa de molts milions a causa de les nuclears- s'hi han fet autèntics desastres urbanístics, com aquesta plaça dura de l'Església, amb un marbre, unes columnes i unes escalinates que deuen haver costat milions, o uns racons de paret feta de pedra que van encimentar. Ja hi anirem. Sembla que hi ha una colla de forasters que solament hagin vingut a omplir-se les butxaques i ens deixen el poble fet uns sant llàstim, contra la voluntat de la gent.

-Coses de progrés, Carmel!

-*Cuentos!*

-De poble en poble, encara tenies temps d'anar buscant poblats i ceràmiques dels teus avantpassats.

-Les troballes arqueològiques també m'han interessat molt. A l'entorn d'Ascó i Vinebre, a l'altra banda del riu, tinc catalogats dotze poblats, dos de descoberts per mossèn Massip, que havia estat rector de la Torre de l'Espanyol. Des de 1968 he anat trobant fragments de ceràmica pre-ibèrica

als horts d'Andisc, on es construí després la nuclear; un poblat gran als Castellons, a Flix; els Tossals, a Vinebre, i la Roca del Sol, a Garcia, jaciments on sabem que l'home habità durant l'època ibèrica. També s'han trobat àmfores, gerres, sepulcres, esteles àrabs, etc. Hi ha passat tothom per aquí. Un dia, sense més ni més, em sembla que era el 1973, vaig rebre el nomenament des de Madrid de *consejero local de Bellas Artes de Ascó*. Ja ho veus.

-I darrera de tot això - o al davant, com vulguis- hi poses la història, la cultura, la vida, no?

-Parteixo de la base de poble-comarca-nació, i *lo demás* a fer punyetes. Alguna cosa havia de fer: si et preguntaven d'on eres, deies de la Ribera i no sabien d'on eres. Per això, a més d'*El Correu*, vaig divulgar la nostra realitat al *Diario Español*, de Tarragona, a *Tele-Estel* i *Dolça Catalunya*, que van ser les col.laboracions més interessants per a mi en llengua catalana, a programes de festes i revistes locals o comarcals, i també a Ràdio Móra d'Ebre. Vaig participar intensament en tot el que significués catalanització i justícia social d'aquestes comarques: grups de joventut, Unió de Pagesos, recitals de Cançó, Marxa de la Llibertat, Congrés de Cultura Catalana, grup antinuclear amb Carranza i mossèn Miquel Redorat; en col.laboració amb Josep Cid vam publicar la *Guia de la Ribera d'Ebre*, etc. No estic ni satisfet ni disgustat pel meu treball, per tant no espero premis ni tampoc recriminacions. He rebut una moneda, gran o menuda, de Déu i l'he fet treballar, no l'he amagat per por de perdre-la. I mai m'he avorrit, excepte una tarda, a Tarragona, ja fa molts anys, que vaig veure'm obligat a anar a escoltar un partit de futbol radiat. I de cara al futur, doncs continuar com ara, amb tota naturalitat, perquè no em costa sacrifici l'escriure, però sé també que, si no ho fes, fos com fos, en costaria sacrifici no escriure quan en sento necessitat.

Memorable Carmel Biarnés! Solter d'or, cabells blancs de tant de sol al mig de l'Ebre, autèntic notari d'un món acabat com el dels *Moriscos a Catalunya i a la Ribera* (llibres seus de 1981 i 1972), dels *Cavallers del Temple 1148-1210* (un altre llibre seu, premi Bladé, de 1985), dels Hospitalers, dels Montcada i dels Entença, del beat Pere Sans d'Ascó, de moros i cristians, de draps barrats amb sang de cendra, de navegacions fluvials i barques que s'afonen, de molins fariners i refranys que ja no es diuen. Notari també, i màxim impulsor, junt amb altres estudiosos de Flix, Riba-roja, Miravet i altres pobles de la comarca, del Centre d'Estudis de la Ribera d'Ebre, i l'home que, a les seves *Pàgines viscudes* del llibre de narracions *El meu riu, l'Ebre*, ha pogut dir: «He après de llegir en el llibre de la natura. El primer pare és el senyor Ramon, l'apotecari, el segon és el pare Ebre. Us deixo a tots lo meu riu com a herència!».